

VVSG

Vereniging van
Vlaamse Steden
en Gemeenten

Nadenken over fusies en schaal

Jan Leroy, VVSG

Studiedag regiovorming | Leuven, 8 november 2022

1. Fusies in Vlaanderen: waar staan we vandaag?
2. Regelgeving fusies: belangrijkste elementen
3. Denken over schaal

1.

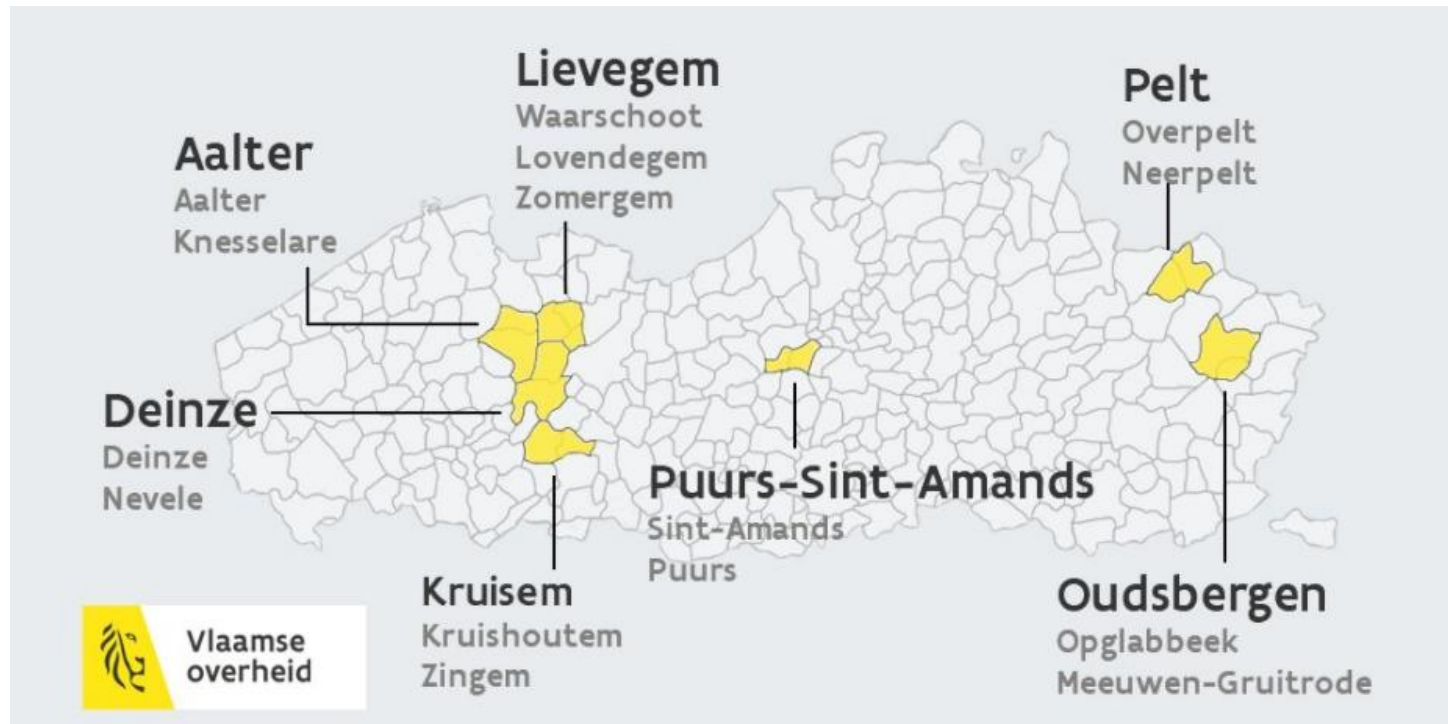
Fusies in Vlaanderen: waar staan we vandaag?

• Fusies en schaal

vvsq

Fusies in Vlaanderen: waar staan we vandaag?

- Na fusies 1977 en 1983 (Antwerpen): lange tijd taboe
- Vlaamse regeerperiode 2014-2019: fusiekader en ondersteunende maatregelen

1.

Inwonersklasse	Toestand 1.1.2017		Toestand 1.1.2019 (zeven geplande fusies)	
	Aantal gemeenten	Gemeenten met fusieplannen	Aantal gemeenten	Fusiegemeenten
0-5000	12	--	12	--
5001-10.000	65	Knesselare Kruishoutem Lovendegem Sint-Amands Waarschoot Zingem Zomergem	58 -7	--
10.001-15.000	85	Meeuwen-Gruitrode Nevele Opglabbeek	82 -3	--
15.001-20.000	51	Neerpelt Overpelt Puurs	49 -3+1=-2	Kruishoutem/Zingem
20.001-30.000	47	Aalter	50 -1+4=+3	Aalter/Knesselare Lovendegem/Waarschoot/Zomergem Meeuwen-Gruitrode/Opglabbeek Puurs/Sint-Amands
30.001-50.000	36	Deinze	37 -1+2=+1	Deinze/Nevele Neerpelt/Overpelt
50.001-100.000	8	--	8	--
>100.000	4	--	4	--
Totaal	308		300 (-8)	
Gemiddeld aantal inwoners/gemeente	21.156		21.720	
Mediaaninwoners per gemeente	14.488		14.804	

Fusies in Vlaanderen: waar staan we vandaag?

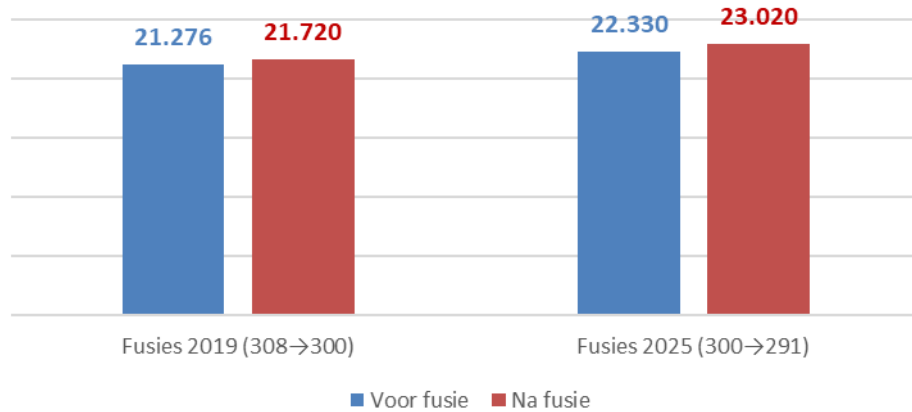
- Vlaamse regeerperiode 2019-2024: bevestiging fusiekader met enkele wijzigingen
- Formeel gestarte fusietrajecten (met principiële beslissing gemeenteraden):
 - Antwerpen en Borsbeek (A)
 - Bilzen en Hoeselt (L)
 - Borgloon en Tongeren (L)
 - Ham en Tessenderlo (L)
 - Lochristi en Wachtebeke (O)
 - Lokeren en Moerbeke (O)
 - Beveren en Kruibeke (O) en Zwijndrecht (A)
- Verklaring van beide burgemeesters:
 - Ruiselede en Wingene (W) (met referendum Ruiselede 27 november 2022)
- Tal van verkennende trajecten

Impact geplande fusies 2025 op verdeling gemeenten over inwonersklassen

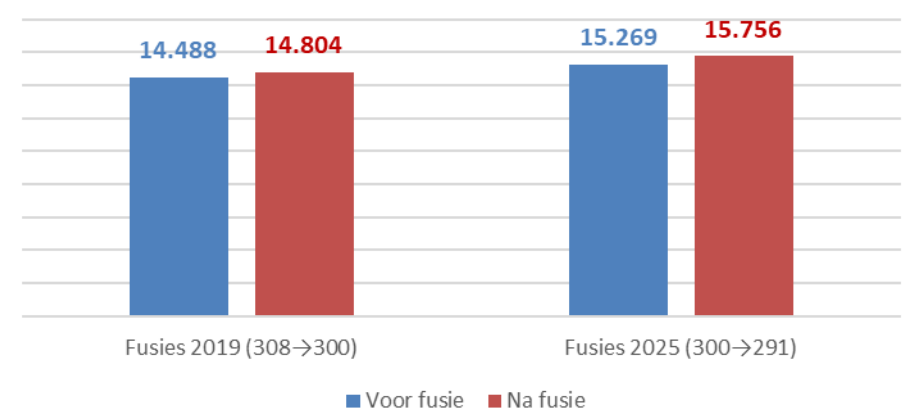
1.

Inwonersklasse (inwoners 1.1.2022)	Vóór fusie		Vanaf 2025	
	Aantal gemeenten	Gemeenten met fusieplannen	Aantal gemeenten	Fusiegemeenten
0-5000	12	-	12	-
5001-10.000	54	Hoeselt Moerbeke Ruisselede Wachtebeke	50 (-4)	-
10.001-15.000	79	Borgloon Borsbeek Ham Wingene	75 (-4)	-
15.001-20.000	52	Kruibeke Tessenderlo Zwijndrecht	49 (-3)	-
20.001-30.000	51	Lochristi	51 (-1+1=sq)	Ruisselede/Wingene
30.001-50.000	40	Beveren Bilzen Lokeren Tongeren	41 (-4+5=+1)	Bilzen/Hoeselt Borgloon/Tongeren Ham/Tessenderlo Lochristi/Wachtebeke Lokeren/Moerbeke
50.001-100.000	8		9 (+1)	Beveren/Kruibeke/Zwijndrecht
>100.000	4	Antwerpen	4 (-1+1=sq)	Antwerpen/Borsbeek
Totaal	300	17	291 (-9)	8
Gemiddeld aantal inwoners/gemeente	Vlaanderen: 22.330 Fuserende gemeenten: 49.600		Vlaanderen: 23.020 Fusiegemeenten: 105.400	
Mediaaninwoners per gemeente	Vlaanderen: 15.269 Fuserende gemeenten: 16.980		Vlaanderen: 15.756 Fusiegemeenten: 42.561	

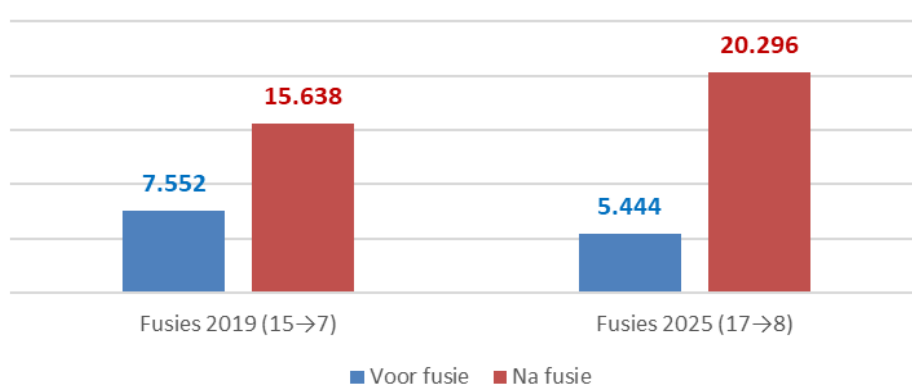
Gemiddeld aantal inwoners Vlaamse gemeenten voor en na fusie

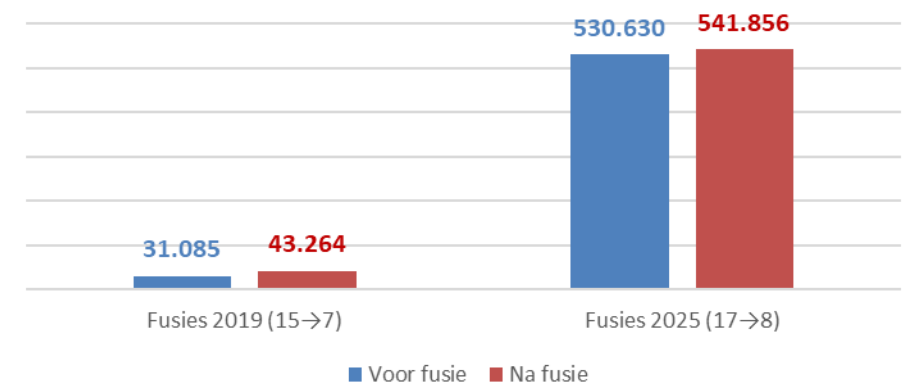
Mediaan aantal inwoners Vlaamse gemeenten voor en na fusie

Minimum aantal inwoners fusiegemeenten voor en na fusie

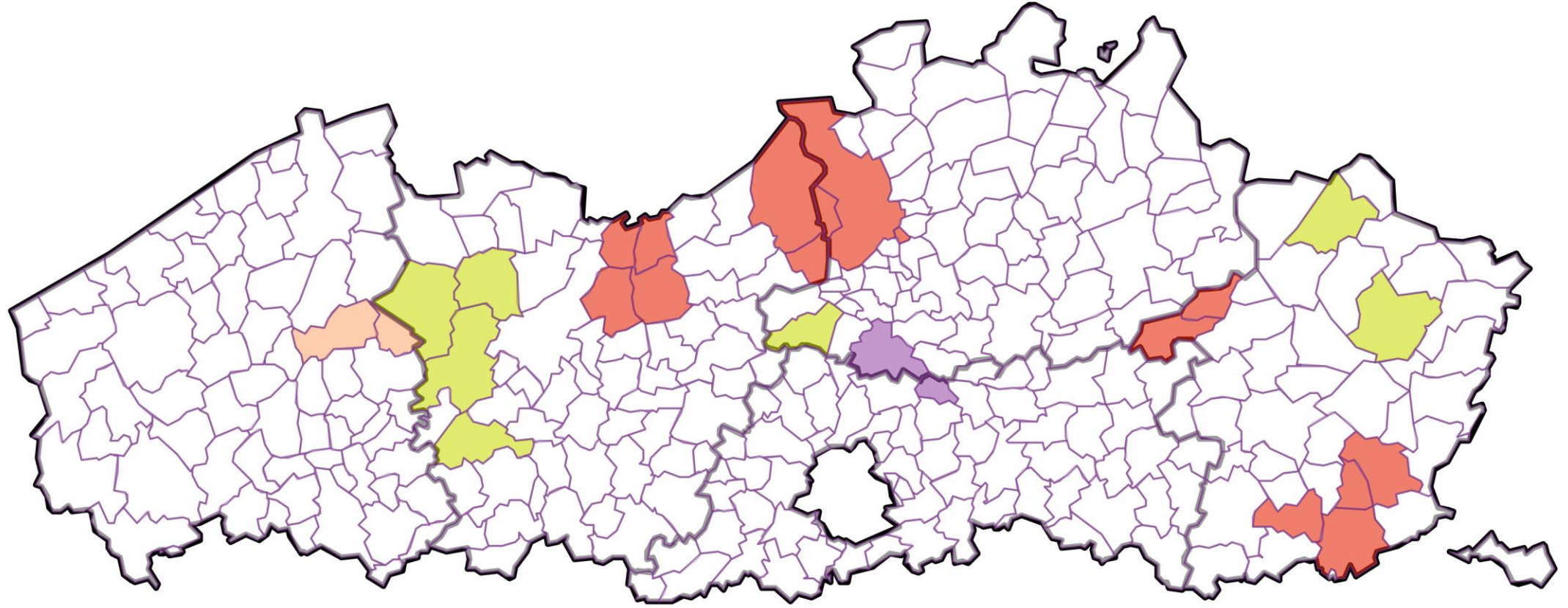
Maximum aantal inwoners fusiegemeenten voor en na fusie

Gemeentelijke fusies 2019 en 2025

1.

■ Fusie 2019 ■ 2025: Principiële beslissing ■ 2025: Aankondiging ingetrokken ■ 2025: Verklaring burgemeesters

Impact geplande fusies 2025 op politie- en hulpverleningszones, referentieregio's, vervoerregio's, eerstelijnszones en woonmaatschappijen

Gemeente	Politiezone	Hulpverleningszone	Referentieregio	Vervoerregio	Eerstelijnszone	Woonmaatschappij
Antwerpen	Antwerpen	Zone Antwerpen	Regio Antwerpen	Antwerpen	Diverse ¹	Antwerpen-stad
Borsbeek	MINOS	Zone Rand			Zora	Antwerpen-Zuidrand
Beveren	Waasland-Noord	Waasland	Waasland	Antwerpen	Waasland Noord-Oost	Waasland Oost
Kruikebeke	Kruikebeke/Temse			Waasland		
Zwijndrecht	Zwijndrecht			Zone Antwerpen		
Bilzen	Bilzen/Hoeselt/Riemst	Oost-Limburg	Limburg	Limburg	ZOLim	Limburg
Hoeselt						
Borgloon	Kanton Borgloon	Zuid-West Limburg	Limburg	Limburg	Haspengouw	Limburg
Tongeren	Tongeren/Herstappe				ZOLim	
Ham	Beringen/Ham/Tessenderlo	Noord-Limburg	Limburg	Limburg	West-Limburg	Limburg
Tessenderlo		Zuid-West Limburg				
Lochristi	Puyenbroeck	Centrum	Regio Gent	Gent	Scheldekracht	Gent-Oost
Wachtebeke						
Lokeren	Lokeren	Oost	Waasland	Waasland	Zuid-West-Waasland	Waasland-West
Moerbeke	Puyenbroeck	Centrum				
Ruiselede	Regio Tielt	Midwest	Midwest	Midwest	RITS	Midwest-Oost
Wingene						

¹De stad Antwerpen is verdeeld over de eerstelijnszones Noord-Antwerpen, Antwerpen-Centrum, Antwerpen-Oost en Antwerpen-Zuid

1.

Ondertussen in Wallonië...

Union des Villes
et Communes
de Wallonie

Vade-mecum
à destination des pouvoirs locaux
pour une fusion volontaire réussie

Wallonie
intérieur
SPW

The infographic is a square graphic with a white background and large, semi-transparent colored shapes (green, red, blue) in the corners. It contains several icons: a gear, three interlocking rings, a person, a factory, a Wi-Fi symbol, a person with a speech bubble, a flame, two people, a pen nib, and a bell. Logos for 'Union des Villes et Communes de Wallonie' and 'Wallonie intérieur SPW' are also present.

2.

Regelgeving fusies: belangrijkste elementen

- Fusies en schaal

Regelgeving fusies: belangrijkste elementen

Formele procedure:

- Principiële fusiebeslissing door alle betrokken gemeenteraden, met datum fusie:
 - Niet aan termijn verbonden
 - Mogelijke aanstelling transitiemanager en AD/FD-coördinator
- Definitieve fusiebeslissing, met o.a. nieuwe naam gemeente
 - Uiterlijk 31 december 2023 voor fusie 2025
 - Start periode 'lopende zaken': overleg vereist voor essentiële beslissingen
- Bekrachten door decreet Vlaams parlement
- 13 oktober 2024: verkiezingen in 'oude' gemeenten voor 'nieuwe' gemeenteraad
- 1.1.2025: start nieuwe gemeente en OCMW
- Eerste werkdag 2025: installatie nieuw politiek bestuur

Regelgeving fusies: belangrijkste elementen

Politieke organisatie:

- ‘Oude’ gemeenten organiseren verkiezingen voor nieuwe gemeenteraad
- Start legislatuur begin 2025, niet eerste vijf werkdagen december (= nieuwe regeling ‘normale’ gemeenten)
- Nieuw college/vast bureau fusiegemeente kan groter zijn dan in ‘normale’ gemeente:
 - 2 leden extra in eerste legislatuur
 - 1 lid extra in tweede legislatuur
- Burgemeester: akte van opvolging kan:
 - Met eerdere opvolging dan 1 oktober vierde jaar
 - Met mogelijke opvolging uit andere fractie dan die van burgemeester

Impact fusies op aantal mandatarissen

2.

Gemeente	Raadsleden		Maximumaantal schepenen ²		Leden Bijzonder Comité Sociale Dienst ³		Uitvoerende mandatarissen ⁵	
	2019-2024	Vanaf 2025 ¹	2019-2024	Vanaf 2025 ^{1/4}	2019-2024	Vanaf 2025 ¹	2019-2024	Vanaf 2025 ¹
Antwerpen	55	55 (-21)	9	11 (-2)	13	13 (-7)	11	13 (-4)
Borsbeek	21		4		7		6	
Beveren	35	43 (-42)	6	9 (-5)	9	9 (-18)	8	11 (-9)
Kruibeke	25		4		9		6	
Zwijndrecht	25		4		9		6	
Bilzen	31	35 (-17)	6	8 (-1)	9	9 (-7)	8	10 (-3)
Hoeselt	21		3		7		5	
Borgloon	21	35 (-17)	4	8 (-2)	7	9 (-7)	6	10 (-4)
Tongeren	31		6		9		8	
Ham	21	31 (-15)	4	8 (sq)	7	9 (-7)	6	10 (-2)
Tessenderlo	25		4		9		6	
Lochristi	27	31 (-15)	5	8 (sq)	9	9 (-7)	7	10 (-2)
Wachtebeke	19		3		7		5	
Lokeren	35	35 (-17)	6	8 (-1)	9	9 (-7)	8	10 (-3)
Moerbeke	17		3		7		5	
Ruiselede	17	27 (-13)	3	7 (sq)	7	9 (-5)	5	9 (-2)
Wingene	23		4		7		6	
Totaal	449	292 (-157)	78	67 (-11)	141	76 (-65)	112	83 (-29)

¹Voorlopige berekening op basis van inwoners 1.1.2022. Het definitieve aantal hangt af van inwoners 1.1.2024.

²Zonder voorzitter Bijzonder Comité Sociale Dienst. Besturen kunnen kiezen voor minder schepenen, met een minimum van twee.

³Inclusief de voorzitter.

⁴Een fusiegemeente mag in de eerste legislatuur met twee schepenen meer werken dan andere gemeenten met hetzelfde inwonertal.

⁵Burgemeester, voorzitter bijzonder comité voor de sociale dienst en maximaal aantal schepenen

Regelgeving fusies: belangrijkste elementen

Personeel en organisatie:

- Vanaf principiële fusiebeslissing:
 - ‘Oude’ gemeenten en OCMW’s kunnen beheersovereenkomst afsluiten voor beroep op elkaars diensten
 - Interne personeelsmobiliteit mogelijk (via rechtspositieregeling)
- Alle medewerkers ‘oude’ gemeenten en OCMW’s naar nieuwe gemeente/OCMW
- Algemeen/financieel directeur fusiegemeente:
 - Vanaf fusiedatum: AD/FD-coördinator wordt waarnemend AD/FD
 - Binnen zes maand: aanstelling AD/FD fusiegemeente:
 - Ofwel: vergelijking titels en verdiensten ‘oude’ AD’s en FD’s die kandidaat zijn
 - Ofwel: aanstelling of bevordering

Regelgeving fusies: belangrijkste elementen

Financiën:

- Schuldovername op 30.9.2024 (met inwonertal 1.1.2022):
 - 200 euro/inw bij 20.000-24.999 inw
 - 300 euro/inw bij 25.000-29.999 inw
 - 400 euro/inw bij 30.000-34.999 inw
 - 500 euro/inw bij > 35.000 inw
 - maximum 50 mln euro
- Gemeentefonds en Openruimtefonds: geen nadeel van fusie

Schuldovername fusiegemeenten

Gemeente	Inwoners 1.1.2022 ¹	Inwoners fusiegemeente	Bedrag per inwoner	Schuldovername
Antwerpen	530.630	541.856	92,3 (500) ²	50.000.000 (270.928.000) ²
Borsbeek	11.226			
Beveren	49.531	85.754	500	42.877.000
Kruibeke	16.980			
Zwijndrecht	19.243			
Bilzen	32.455	42.288	500	21.144.000
Hoeselt	9.833			
Borgloon	11.272	42.834	500	21.417.000
Tongeren	31.562			
Ham	11.163	30.047	400	12.018.800
Tessenderlo	18.884			
Lochristi	22.897	30.744	400	12.297.600
Wachtebeke	7.847			
Lokeren	42.703	49.388	500	24.694.000
Moerbeke	6.685			
Ruiselede	5.444	20.296	200	4.059.200
Wingene	14.852			
		843.206	223,6	188.507.600

¹De schuldovername voor fusies op 1 januari 2025 wordt berekend op basis van het officiële aantal inwoners op 1 januari 2022.

²De schuldovername bedraagt maximaal 50 miljoen euro per fusie.

Regelgeving fusies: belangrijkste elementen

Andere elementen:

- Fusie van gemeenten = fusie van OCMW's
- Fusiegemeente/OCMW treedt in rechten en plichten van 'oude' gemeenten/OCMW's
- Bestaande reglementen, besluiten enz. blijven geldig op het grondgebied van de 'oude' gemeenten, tot ze worden opgeheven
- Belasting- en retributiereglementen: blijven nog hoogstens één jaar geldig (maar bv. voor APB: onmiddellijke eenvormigheid vereist)
- Vereenvoudigde procedure voor aanpassing straatnamen
- Niet vergeten: A en B houden op te bestaan op 31.12.2024, AB ontstaat pas op 1.1.2025: dus op geen enkel moment bestaan beide gelijktijdig!
- 'Fusievriendelijkheid' wetgeving blijft aandachtspunt

3.

Denken over schaal

- Fusies en schaal

Denken over schaal

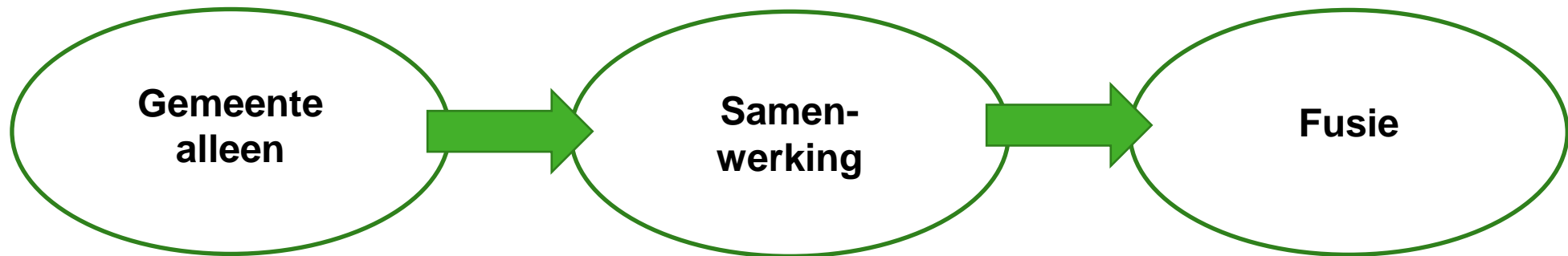
Aandachtspunten

- Elke situatie is specifiek en vergt een eigen onderzoek van voor- en nadelen, sterke en aandachtspunten
- Ervaringen met recente fusies (7) of met districten (1) zijn beperkt: leerzaam, maar niet veralgemeenbaar
- Inzichten evolueren in de tijd
- Let op met 'algemene waarheden' over lokale schaal
- Ook na een fusie blijft er nood aan samenwerking over de gemeentegrenzen heen
- De ideale schaal bestaat niet, en is altijd een (zo goed mogelijk) compromis
- Kijk niet alleen naar huidige situatie, maar ook naar mogelijke toekomstscenario's

3.

Denken over schaal

Theoretisch schema

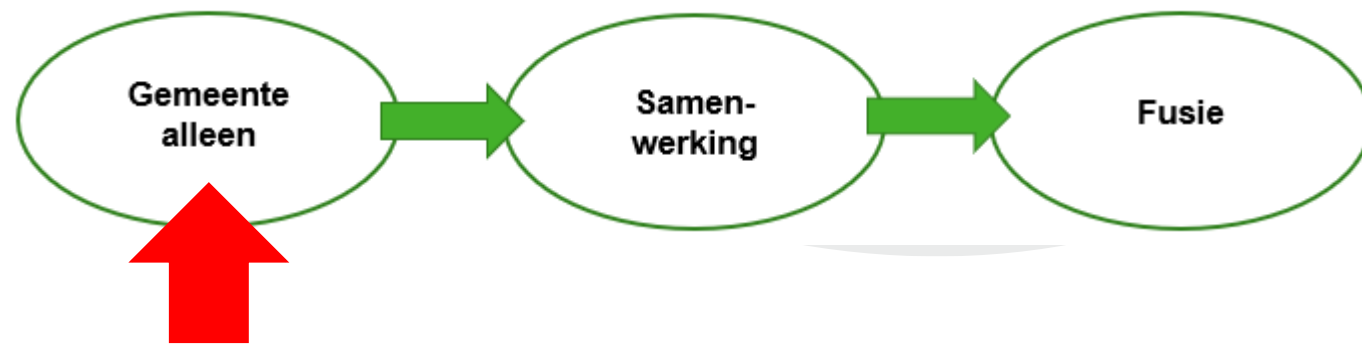

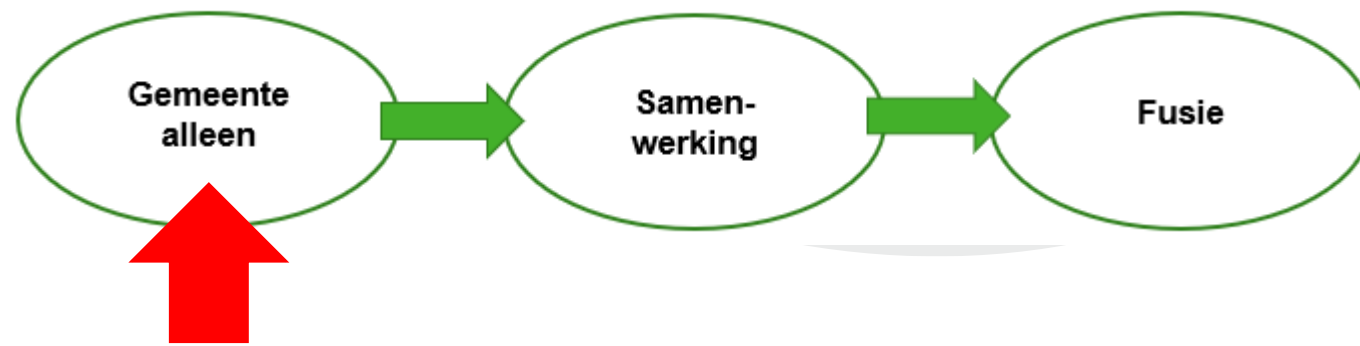
3.

Denken over schaal

Argumenten pro:

- Herkenbaarheid, rust, stabiliteit
- Geen energie/kennis/... vereist voor herstructurering
- Geen daling politieke vertegenwoordiging
- Rechtstreekse democratische aansturing blijft
- Geen (nauwelijks) onomkeerbare keuzes

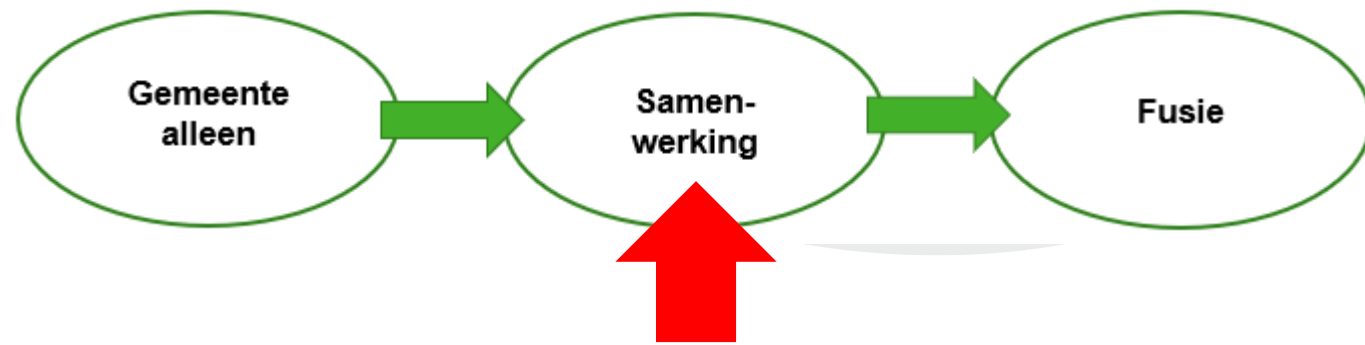

Denken over schaal

Argumenten contra / aandachtspunten:

- Mogelijke schaalnadelen, met o.a.:
 - negatieve impact op effectiviteit, bv. bij grensoverschrijdende problematieken
 - negatieve impact op efficiëntie, bv. met (g)eenmansdiensten, beperkte expertise
 - mogelijk lagere aantrekkelijkheid als werkgever
- Geen financiële fusiebonus
- Risico om in eigen streek de boot van samenwerking of fusie te missen

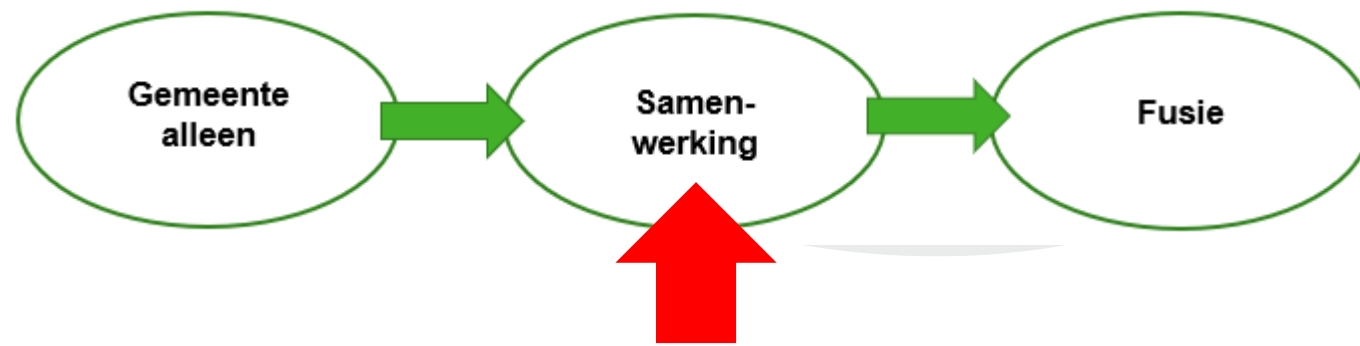
3.

Denken over schaal

Argumenten pro:

- Kwantitatieve en kwalitatieve versterking van eigen organisatie en dienstverlening mogelijk
- Aanpak van gemeentegrensoverschrijdende problematieken
- Mogelijkheid voor kostenefficiënte gezamenlijke exploitatie van diensten
- Mogelijke kostenreductie door schaalvoordelen

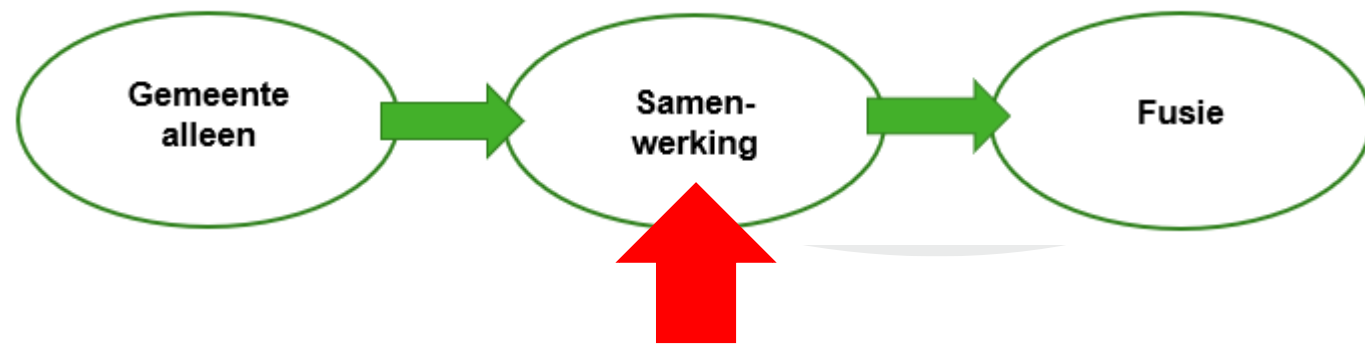

Denken over schaal

Argumenten contra / aandachtspunten:

- Ook samenwerking vergt inzet van mensen en middelen (en dus bestuurskracht)
- Democratische aansturing en terugkoppeling zijn belangrijke aandachtspunten
- Politieke inzet door lokaal verkozenen in een gebied ruimer dan eigen gemeente
- Exacte meting van baten en lasten van samenwerking niet vanzelfsprekend
- Engagement op langere termijn vereist: samenwerking is vrijwillig maar niet vrijblijvend

3.

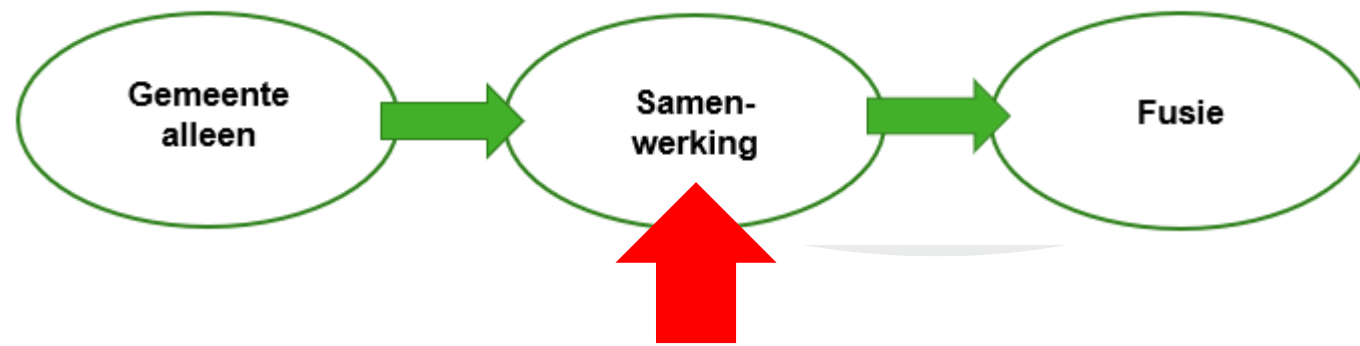

Denken over schaal

Keuzeproces:

1. Waarover gaat de samenwerking?

- Beleidsmatige samenwerking en afstemming
- Administratief-technische samenwerking
- Gezamenlijke exploitatie

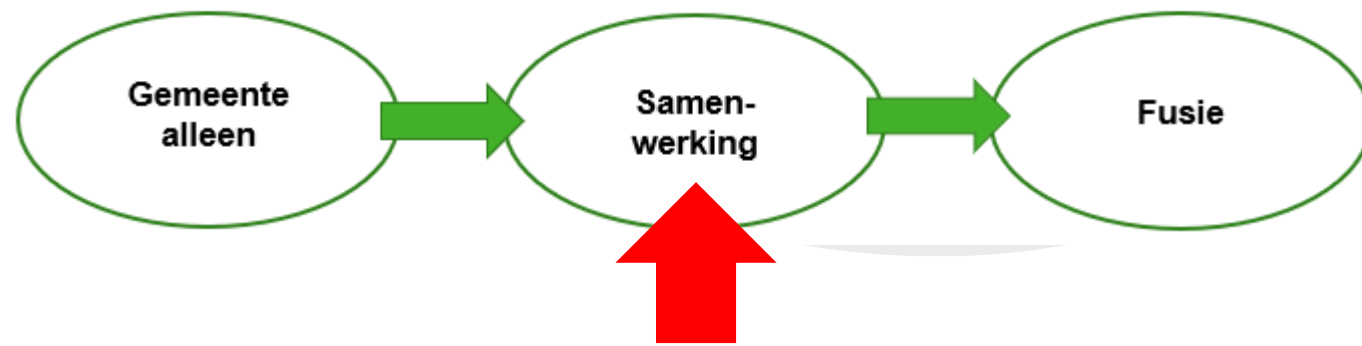

Denken over schaal

Keuzeproces:

1. Waarover gaat de samenwerking?

- Beleidsmatige samenwerking en afstemming
 - Binnen welk gebied?
 - Zijn noden/inzichten van deelnemende gemeenten verzoenbaar?
 - Welke beleidsafstemming: informeren, afstemmen, beslissen?
 - Intergemeentelijke afstemming vs politieke verantwoordelijkheid in eigen bestuur: terugkoppeling
 - Politiek en/of ambtelijk?
 - Impact op opmaak/aanpassingen meerjarenplan?
- Administratief-technische samenwerking
- Gezamenlijke exploitatie

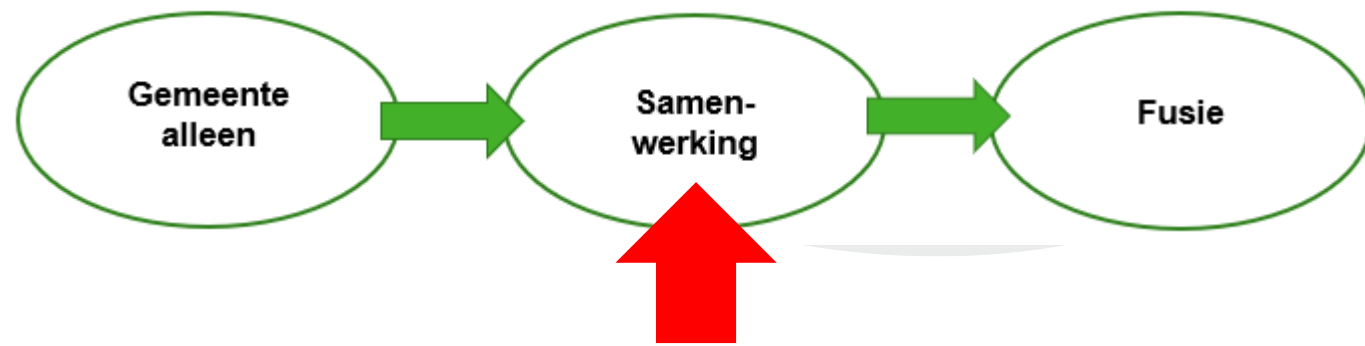
Denken over schaal

Keuzeproces:

1. Waarover gaat de samenwerking?

- Beleidsmatige samenwerking en afstemming
- Administratief-technische samenwerking
 - Delen of ter beschikking stellen van medewerkers of gespecialiseerd materieel
 - Gezamenlijke overheidsopdrachten
 - Afstemming over aankopen in functie van inwisselbaarheid
 - In elk geval afspraken vereist over:
 - Structureel of ad hoc
 - Contractueel of in samenwerkingsverband
 - Iedereen gelijk of één leidend bestuur
 - Financiële afrekening
- Gezamenlijke exploitatie

3.

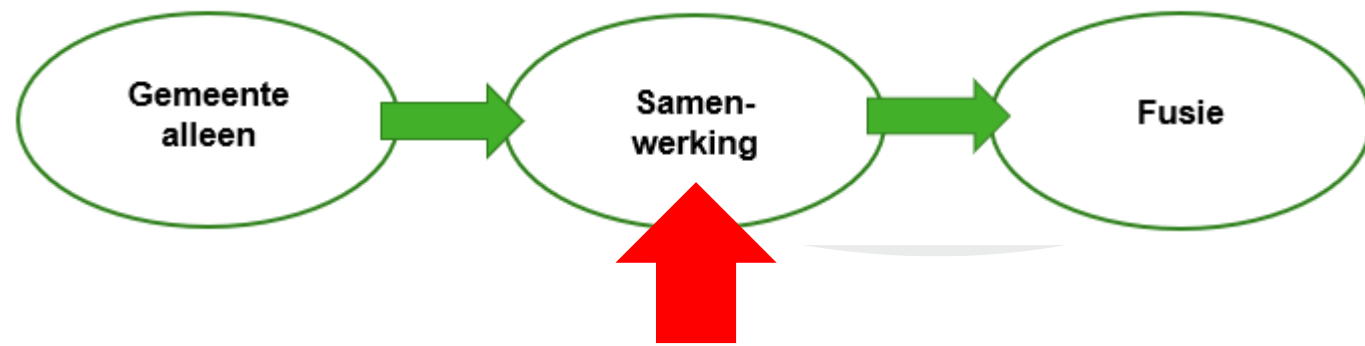
Denken over schaal

Keuzeproces:

1. Waarover gaat de samenwerking?

- Beleidsmatige samenwerking en afstemming
- Administratief-technische samenwerking
- Gezamenlijke exploitatie
 - Woonzorgcentrum, zwembad, ...
 - Zeker te overwegen bij kapitaalintensieve investeringen

3.

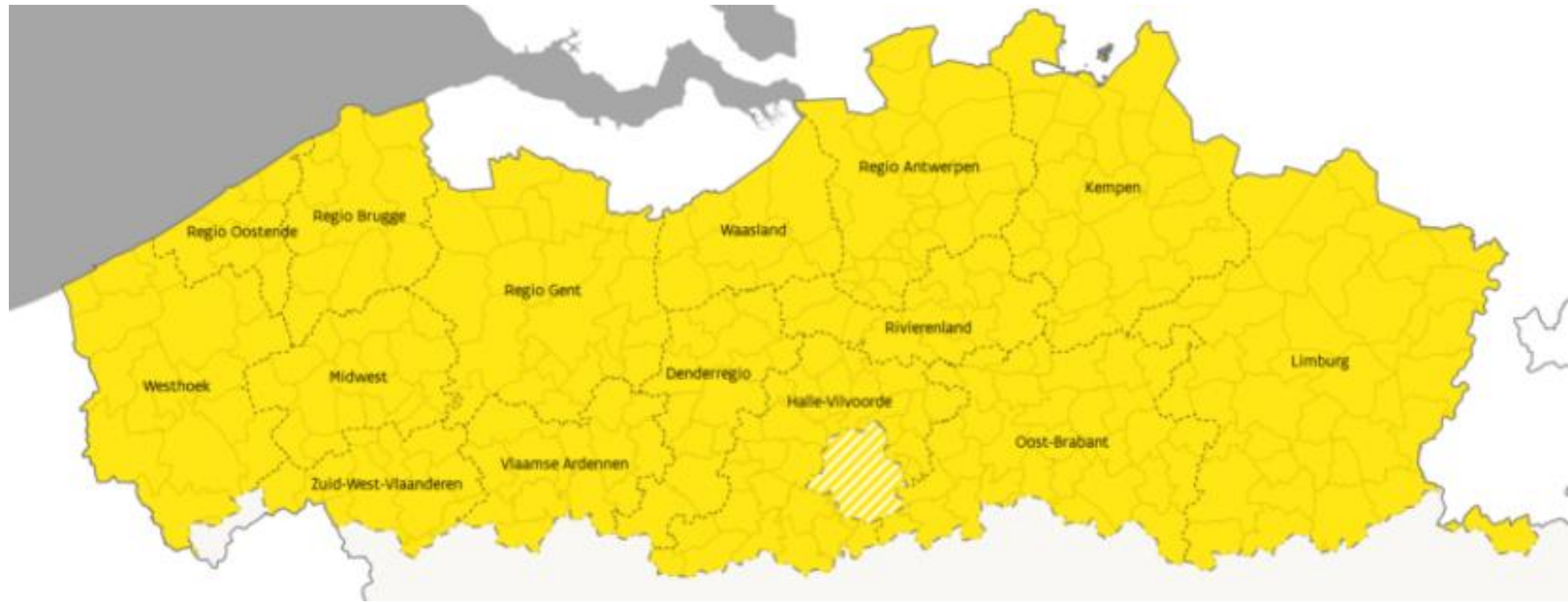

Denken over schaal

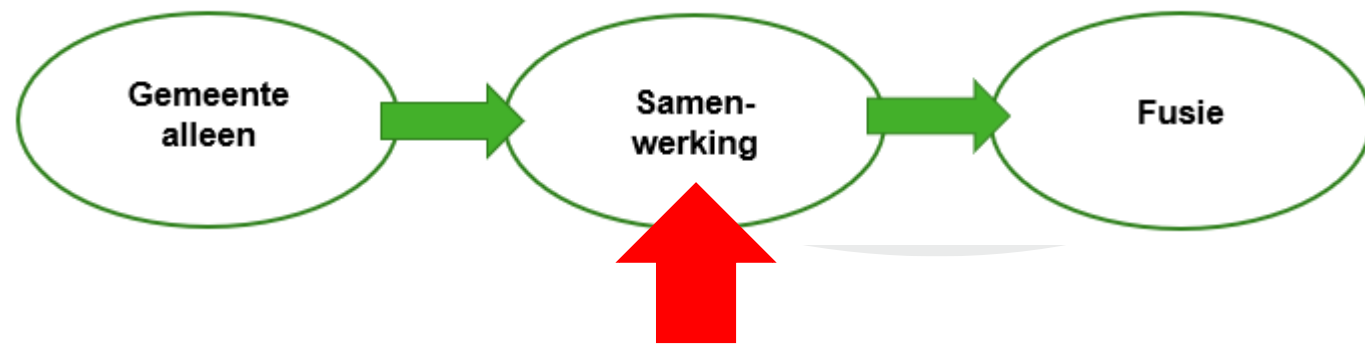
Keuzeprocess:

2. Hoe gebeurt de samenwerking? (1/3)

- Vraag 1: bestaande structuren/afspraken of nieuwe samenwerking?
- Vraag 2: passend binnen Vlaamse regiovorming?

3.

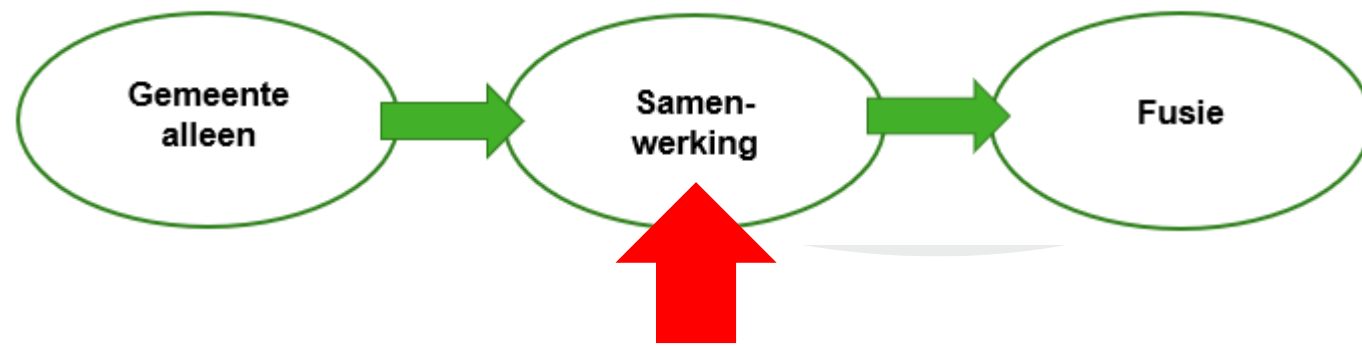

Denken over schaal

Keuzeproces:

2. Hoe gebeurt de samenwerking? (2/3)

- Samenwerking zonder rechtspersoonlijkheid:
 - Afspraken, overeenkomsten, ... tussen deelnemende besturen
 - Interlokale vereniging

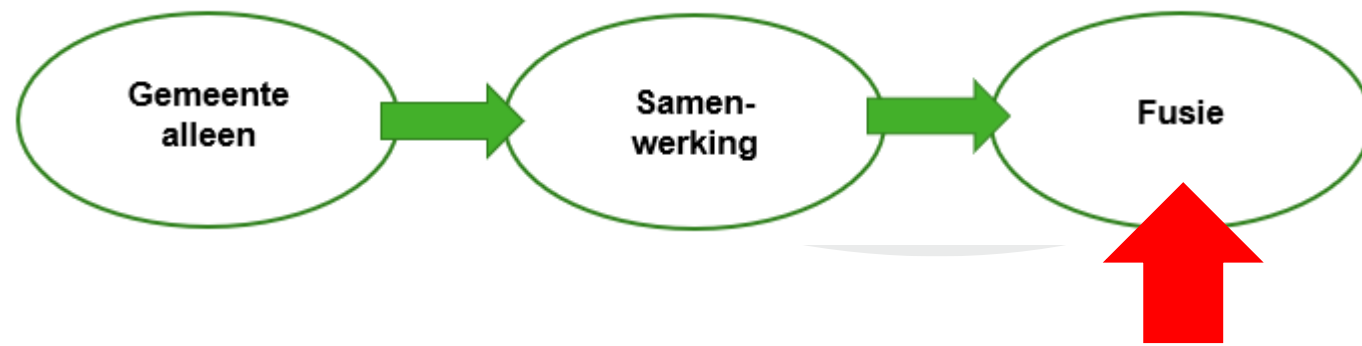

Denken over schaal

Keuzeproces:

2. Hoe gebeurt de samenwerking? (3/3)

- Samenwerking met rechtspersoonlijkheid:
 - Projectvereniging
 - Dienstverlenende vereniging
 - Opdrachthoudende vereniging (met of zonder privéparticipatie)
 - Welzijnsvereniging
 - Autonome verzorgingsinstelling
 - Ziekenhuisvereniging
 - Vereniging of vennootschap voor sociale dienstverlening
 - Woonzorgvereniging of vennootschap

Denken over schaal

Argumenten pro:

- Minder kwetsbaarheid door (g)eenmansdiensten
- Beter bestand tegen nieuwe uitdagingen die op besturen afkomen
- Meer specialisatie mogelijk
- Aantrekkelijker werkgever
- Financiële bonus
- Groter politiek en maatschappelijk gewicht
- Gemeentegrensoverschrijdende verdelingsvraagstukken worden (deels) gemeentelijk
- Samenwerking met andere gemeenten kan deels geschrapt worden
- Tijdelijk meer politieke uitvoerende mandaten
- Optimalisatie patrimonium mogelijk
- Liever zelf kiezen i.p.v. keuze ondergaan

Denken over schaal

Argumenten contra / aandachtspunten:

- Zeer tijds- en energie-intensief integratieproces: organisatie dienstverlening, organisatie-inrichting, tarieven, subsidies, IT-systemen, patrimonium, straatnamen, communicatie, ...
- Minder politieke mandaten
- Meer afstand (vanaf 100.000 inwoners deels op te vangen via districten)
- Groter betekent bijna altijd duurder (meer verwachtingen, specialisatie, baten lopen achter op kosten)
- Intergemeentelijke samenwerking blijft noodzakelijk
- Wetgeving (Vlaams en federaal) is niet altijd klaar voor fusies
- Vrijwel onomkeerbaar

VVSG

Vereniging van
Vlaamse Steden
en Gemeenten

Vragen?

Veel succes bij verder denk- (en doe-)werk!

Jan Leroy – jan.leroy@vvsg.be

[@JanLeroyVVSG](#)